

Both characters are united by the thought of all their efforts' failing in attempt to survive, by some kind of irreparability which people who happen to witness their end can't understand.

Thus, it is possible to conclude that Conrad by his peculiar unity of a personal and objective points of view, which help consider the process of the characters' self-identification in a new way, by original themes of moral quest and moral responsibility for everything done, made a great influence on the following generation of American writers, especially on Fitzgerald and Hemingway, who he taught to look at the world from another angle. This question requires a further consideration, in the paradigm of literary dialogue between Conrad and the English writers of the second half of the XX century, for example William Golding or Graham Greene, who inherited Conrad's idea of the incognizable darkness of a person's soul.

Key words: *literary manner, creative heritage, the "author's personality", "point of view", romantic hero.*

Отримано: 24.07.2014 р.

УДК 821. 111-3.09

Кремінська О.О.

ВПЛИВ ВІКТОРІАНСТВА ТА ІНДУЇСТСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ Р. КІПЛІНГА

У статті досліджуються взаємодія двох світів: вікторіанської Британії та світу індуїстської культури, висвітлюється вплив даної взаємодії на формування світосприйняття Р. Кіплінга. Особливості християнської моралі, верховенство честі та справедливості, взагалі норм цивілізованого британського суспільства дивовижним чином пов'язані в творчості Кіплінга із світом диких джунглів та індійських кварталів. Цей зв'язок неможливо не помітити саме тому, що сам автор є продуктом різних способів виховання, продуктом двох «світів», які постійно переплітаються у його творчості.

Ключові слова: *Р. Кіплінг, національна ідентичність, вікторіанство, міжкультурна взаємодія.*

Найактуальнішим сучасним питанням імагології є проблема «Свого», адже національна ідентичність, за Д.Наливайко, є складовою етнокультурної ідентичності, найважливішою функцією якої є самовизначення і самоорієнтація індивіда у світі [4, 94]. Метою даної статті є розглянути, як формувалася особистість Р. Кіплінга під впливом вікторіанства та індійської культури. Мета обумовила наступні завдання: окреслити коло понять, що пов'язані з проблемою національної ідентичності, та проаналізувати, як ця проблема реалізується Кіплінгом у його творчості.

Аналізуючи біографічні дані Кіплінга та його творчий доробок, можна стверджувати, що психологічний аспект національної ідентичності автора має два основних напрямки. Дозволимо собі їх умовно назвати конкретно-західний та помірковано-східний. Пояснимо, чому саме так. Захід цінується Кіплінгом більшою мірою: він вважає себе його відданим, слухняним сином, у той час як до культури сходу письменник ставиться із теплотою доброго друга та покровителя. Базуючись на даному припущенні, можемо помітити певну розбіжність у поглядах на роль письменника в літературі, на різні способи створення художнього світу у його творах. Така розбіжність пояснюється низкою факторів, один з яких і, певно, найзначніший – це приналежність Кіплінга до двох культурних пластів – культури вікторіанської доби та індуїстського світу. А.І. Хлебнікова висловлюється наступним чином стосовно двомірності кіплінгової свідомості та художнього методу: «Варто зазначити, що як метод Кіплінга, так і його еволюцію дослідники визначають, виходячи з різних художніх та світоглядних категорій, інколи другорядних, окремих, підпорядкованих; проте вихоплені з системи воззрінь, вони перестають в достатній мірі характеризувати як самого митця, так і культуру, що він її репрезентує» [7, 2]. Також підстави для подібних тверджень дає майже цілковита відсутність суб'єктивістської позиції самого письменника щодо персонажів, які населяють його художній світ. Саме тут криється причина того факту, що Кіплінг – прибічник подієвості в літературі, а психологічний аспект, мотивацію вчинків своїх героїв він цілковито покладає на роздуми читача.

Проте, детальніше зупинімося на питанні взаємодії двох культур в творчості Кіплінга. Передусім слід пригадати, що становлення Кіплінга-письменника і Кіплінга-журналіста і взагалі як особистості відбувалось у 80–90-ті роки XIX століття – період розквіту вікторіанської Британії.

Зауважимо, що розглядаючи вікторіанство як історичну категорію у співвідношенні із постаттю письменника, ми не стільки розглядаємо її як період у світовій історії, скільки філософський пласт, що вплинув на світогляд саме Кіплінга-письменника. І Кіплінг-громадянин цікавить нас вже не в першу чергу. Отже, Британія вікторіанської доби диктувала свою політику та насаджувала імперську мораль ледь не всьому цивілізованому світу. Прагматизм, рішучість, безкомпромісність та, звісно, колоніальна політика – ось ключові поняття, за якими світ характеризував імперію. «Британія може геть усе» – ось гасло, яке відтоді і, можливо, по сьогодні панує у свідомості англійців. У своїй статті під назвою «Ред'ярд Кіплінг» О. Купрін такими словами описує вікторіанську Британію: «Країна, яка виробляє найкращу в світі сталь, яка варить найкращий у всьому світі ель, яка виготовляє найкращі біфштекси, яка виводить найкращих коней, яка створила священну недоторканість сімейного вогнища, яка винайшла майже усі види спорту...» [3]. І це лише аспект, який стосується більшою мірою економічного добробуту. А ось безпосередньо рядки, що описують вплив імперіалістичних настроїв на становлення особистості Кіплінга: «<...> лише така країна, країна мудрого та безсердечного егоїзму, залізної англосаксонської енергії, презирливої державної відособеності та жорстокої колоніальної політики, яка не має прикладів, країна, що пихато пише займенник «Я» з великої літери, проте яка ревностно оберігає кожну дрібничку старовини, починаючи з офіційного цілування руки в короля й закінчуючи гілкою гостролисту на різдвяному столі, – лише така країна могла породити свою теперішню національну славу – Редіарда Кіплінга» [3].

Однак поспішним та необачним буде твердження про те, що погляди письменника були спрямовані лише на ушлявлення англійського суспільства та його канонів. Недоброзичливці закидають Кіплінгу зраду британському народу, надмірне захоплення східною культурою, називають пробританським орієнталізмом та використовують інші подібні формулювання на його адресу. Звісно, дані різкі твердження не потребують спростування, але ми, спираючись на аналіз творчого доробку письменника, можемо сказати наступне: Кіплінг – один із перших серед британських письменників, який відкрив екзотику Сходу, Індію зокрема, широкому загалу, і відкрив якнайліпше. Він додав новизни та яскравих барв, створивши цілковито новий художній світ. Кіплінг змусив сучасників мислити масштабно, доніс дух космополітизму до суспільства. Письменник був глибоко переконаний у позитивності впливу Британської імперії на свої колонії. З цього випливає, що індуїстсько-ісламське суспільство для Кіплінга – не зграя дикунів, як зображує його стереотипне мислення корінного британця, а кандидат у повноцінні члени світової спільноти. Таке ставлення, на нашу думку, продиктоване тісним зв'язком Кіплінга із Індією, із досконалим знанням мови, традицій та характерів людей.

Перші збірки автора «The Phantom Rickshaw» («Рикша-привид», 1885), «Plane Tales from the Hills» («Прості оповідання з гір», 1888), «Wee Willie Winkie» («Ві Віллі Вінкі», 1888) нерозривно пов'язані із реалістичними традиціями, але вони наповнені описами та роздумами про екзотичність Сходу, про загадковість душі людини, яка мешкає там від початку історії людства. Ця екзотичність настільки сильно виражена і така природна, що мимоволі набуває філософсько-ідеологічного змісту. Слова іншомовного походження, власні назви індійською мовою так часто вживаються, що підсвідомо читач відчуває себе частиною того світу, подекуди навіть не розуміючи змісту деяких слів, але просто відчуваючи їх. Ось короткий приклад для підтвердження: «*They were putting Punch to bed – the ayah and the hamal and Meeta, the big Surti boy, with the red-and-gold turban*» («Ваа Ваа, Black Sheep») [8] («Панча укладали сообца – айя, хамал и Мита, рослий молодой сурти в красном с золотом тюрбане») («Мэ-э, Паршивая Овца») [2]. Лише під час аналізу та дослідження значень незнайомих слів ми дізнаємось, що «айя» – це дівчина, переважно молодого віку, в деяких випадках дослівно перекладається як «незаймана», а «хамал» – слово, що має декілька варіантів перекладу, основні з яких «зірка» і «носильник». Проте читач, якого цікавить лише зміст, в більшості своїй не стане вишукувати значення та переклад слів, тому що, завдяки художньому методу Кіплінга видавати незнайоме за відоме, не відчує у цьому потреби.

Аналізуючи погляди літературознавців на творчість Кіплінга, зокрема М.В. Урнова [6], зустрічаємо ряд тверджень, які вказують на присутність християнських мотивів навіть у таких конкретно-орієнталістських творах, як «Книга Джунглів». Вбачається релігійний підтекст у значенні самого слова «книга». Натяк, таким чином, йде на біблійну «Книгу буття». Окрім цього, риси християнської моралі проглядаються в інших моментах вищезгаданої «Книги Джунглів», а саме: взаємодія людського начала і дикої природи, толерантне, навіть більш того – дружнє ставлення до братів наших менших та ряд інших особливостей. Безумовно, в контексті даних тверджень аспект метафоричності у «книзі Джунглів» дещо опускається нами. Присутністю християнсько-гуманістичних мотивів автор вкотре показав світові, що на тлі воєн, політичних непорозумінь, конфліктів, моральні принципи та любов до ближнього також мають місце, що взаємодія двох божественних начал – природи і людини – вічна.

Пояснимо, чому саме ми звернулись до християнської моралі в даному контексті. Християнська мораль є основою базових засад цивілізованого суспільства. Воно, як і казковий світ «Книги Джунглів», не може існувати без верховенства справедливості та гуманізму. З огляду на аналіз біографічних даних та творчого доробку Кіплінга можна зробити наступний висновок: суспільством, де моральні цінності є пріоритетними, письменник вважає британське суспільство. Звісно, це лише модель, і вищою мірою ідеалізована модель такого суспільства, проте Кіплінг – патріот, якому притаманна ідеалізація своєї країни та найоптимістичніші прогнози стосовно її політики та громадян. Безсумнівним є і те, що Великобританія своїм культурним розвитком деякою мірою може завдячувати своїм колоніям, адже взаємозв'язок між імперією та підкореними нею країнами наявний, і минути безслідно він не міг ні в якому разі. Індія є першою серед таких країн. Індуїзм та християнська мораль – ось складові, які зіграли вирішальну роль у професійному та особистісному становленні Кіплінга. Ледь не з молоком матері письменник всотав у себе дух Сходу, досконало вивчив мову, знав характери людей та причини їх вчинків. Беручи до уваги усі вищезгадані аспекти, помилкою було б допустити думку про те, що вірний син імперії не любив усього цього. Наведемо слова М. Тугушевої – авторки передмови до «Книги Джунглів»: «інші, найпрозорливіші, вже відзначали певну двоїстість людської та творчої позиції Кіплінга: його глибоку симпатію до індійців і абсолютну впевненість у моральній виправданості англійського колоніального володіння. Кіплінг дійсно жив у двох світах. Недарма в одному з найвідоміших його віршів «Мандалей» («Mandalay») так ностальгічно звучить: *Я тепер у себе вдома відслуживши десять літ, / Але кажуть, всім відомо: краще сходу – тільки схід!*» [5, 15]. Про усвідомлення себе індійцем не йдеться, але прихильність та повага до Індії – речі вельми вагомими, і вони присутні.

Окреслюючи основні аспекти, що відрізняють Кіплінга-орієнталіста від Кіплінга-вікторіанця, можемо цілком правомірним вважати твердження про те, що проіндійська спрямованість письменника, любов до народу продиктовані таким людським почуттям як жаль та глибокий смуток з приводу нещастя, які випали на долю людей індійського світу. Щодо Кіплінга-британця, повсякчас помічаємо негативну ноту в описі характерів та стилю життя колонізаторів. Звісно, апіорі це шляхетні люди вищої раси, але це не заважає їм чинити всупереч моралі та загальноприйнятими нормам, за якими живе цивілізоване суспільство. Почуття сорому за співвітчизників також присутне на сторінках творів письменника, але сором цей не нівелюється, вчинки не ховаються за фігуральними словами. Вся гірка правда, як вона є, розповідається Кіплінгом наче настановою молодому британському поколінню. Ось рядки із роману «Кім»: «...but his mother had been nursemaid in a Colonel's family and had married Kimball O'Hara, a young colour-sergeant of the Mavericks, an Irish regiment. He afterwards took a post on the Sind, Punjab, and Delhi Railway, and his Regiment went home without him. The wife died of cholera in Ferozepore, and O'Hara fell to drink and loafing up and down the line with the keen-eyed three-year-old baby. Societies and chaplains, anxious for the child, tried to catch him, but O'Hara drifted away, till he came across the woman who took opium and learned the taste from her, and died as poor whites die in India. His estate at death consisted of three papers— one he called his 'ne varietur' because those words were written below his signature thereon, and another his 'clearance-certificate'» [9] (... мати Кима була нянею в семье одного полковника и вышла замуж за Кимбола О'Хару, молодого знаменщика ирландского полка Меверикцев. Впоследствии знаменщик поступил на Синдо-Пенджабо-Делийскую железную дорогу, и полк его вернулся на родину без него. Жена умерла от холеры в Фирозпуре, а О'Хара начал пьянствовать и таскаться вверх и вниз по линии вместе с востроглазым трехлетним младенцем. Благотворительные общества и капелланы, беспокоясь за ребенка, пытались его отобрать, но О'Хара перебирался дальше, пока не встретился с женщиной, которая курила опиум. Он перенял от нее эту привычку и умер, как умирают в Индии неимущие белые. Ко времени смерти все его имущество сводилось к трем бумагам: одну из них он называл своим ne varietur, ибо эти слова стояли на ней под его подписью, а другую — своим «свидетельством об увольнении». Третьей была метрика Кима [1, 29]). Йдеться про молодого офіцера, який не знає, що робити зі своїм життям, проте ні в якому разі не намагається його присвятити дійсно корисним та шляхетним справам. Натомість він пиячить та переймає усі шкідливі звички людей, із якими його зводить життя. Кіплінг вказує на порожнечу та безцільність існування цієї людини і карає її смертю в молодому віці, показуючи приклад усім послідовникам колонізаторів, які повірили у свою виключність, «вищість» лише через те, що належать до господарів даної землі. Письменник твердо упевнений, що гарну долю та високу якість життя потрібно вистраждати, заробити і досягнути, що приналежність до білої раси дає всього лиш отой відсоток гарантії успіху, якого немає у представників інших рас.

Стосовно особи в контексті певної національності, тобто торкаючись безпосередньо причетності Кіплінга до нації, частиною якої він є, можемо з упевненістю стверджувати, що ідентифікує себе письменник виключно як англійця і дає це чітко зрозуміти всьому загалу. І це незважаючи на те, що процес самоідентифікації особистості з точки зору національної ідентичності започат-

ковується, як стверджують психологи, у молодшому дитячому віці, головним чином під впливом сімейного середовища, друзів, знайомих, однолітків, установ, в яких особистість набуває елементарних знань про світ, або ж, як у випадку Кіплінга, – його вихователів, у тому числі індіанців. Саме до них він відчував найглибшу приязнь. Цим самим пояснюємо і надзвичайну любов та повагу до даної культури.

Отже, засади гуманізму, християнської моралі, основні неписані закони, за якими мусить жити кожне суспільство і за якими, на думку Кіплінга, живе ідеалізоване ним британське суспільство, знаходяться у нерозривному зв'язку із світом ісламсько-індуїстської культури та національної свідомості. Такий конгломерат створив підвалини для формування особистості письменника та його самоідентифікації. Безліч нюансів супроводжують існування таких міжкультурних та міжнаціональних зв'язків, проте чітко зрозуміло одне: Кіплінг – корінний британець і гордий тим, що вірно служить своєму народу та королеві, але психологічне усвідомлення себе як частини обох націй – індійської та англійської – наскрізь пронизує його творчість і є аспектом національної ідентичності письменника.

Список використаних джерел

14. Кіплінг Р. Книга Джунглей : Романи, рассказы, стихотворения / [пер. с англ.] / Р. Кіплінг. – М. : Эксмо, 2007. – 800 с.
15. Кіплінг Р. Мэ-э, Паршивая Овца / Р. Кіплінг / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lib.ru/KIPLING/rasskazy.txt>
16. Куприн А.И. Редьярд Кіплінг / А.И. Куприн / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://az.lib.ru/k/kuprin_a_i/text_1908_kipling.shtml
17. Наливайко Д. Теорія літератури й компаративістика : [наукове видання] / Д. Наливайко. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 347 с.
18. Тугушева М. [Предисловие] / М. Тугушева // Кіплінг Р. Книга Джунглей : Романи, рассказы, стихотворения / Р.Кіплінг; [пер. с англ.; предисл. М. Тугушевой]. – М. : Эксмо, 2007. – 800 с.
19. Урнов М.В. Кіплінг / М.В. Урнов // Урнов М.В. На рубеже веков : Очерки английской литературы. – М. : Наука, 1970. – С. 311-323.
20. Хлебникова А.И. Художественный мир «Книг джунглей» и «Сказок просто так» Р. Кіплінга : Дис. ... канд. филол. наук / А.И.Хлебникова. – Л., 1985. – 251с.
21. Kipling R. Vaa Vaa, Black Sheep / R. Kipling / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.telelib.com/authors/K/KiplingRudyard/prose/WeeWillieWinkie/blacksheep.html>
22. Kipling R. Kim / R. Kipling / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gutenberg.org/ebooks/2226>

Summary. *The article examines the interaction between the two «worlds»: the world of Victorian Britain and Hindu culture, highlights the impact of this interaction on the formation of attitude of Rudyard Kipling .*

To this day there are contradictions between researchers creativity Rudyard Kipling about who is actually a British writer , « the singer of empire », «apologist of colonization “ or an ardent supporter of Eastern exoticism . We repeatedly stated that one of the most important places in the writer’s works takes account of the life and characteristics of the people who reports to the British crown. Dictatorial policy forced the Indians and other people who were also subordinate to the empire, to lose their life priorities and lead the whole timeserving lifestyle. Identity of people changed and it is an indisputable fact. With regard to the identity of the Kipling and more specifically , the source that generated it as an exponent of a certain kind of ideas , we can say that the basic element of its formation as a personality and identity in the public sphere was interaction between the two cultures. The main vector is the vector of the writer chanting imperialism and its classical foundations, generally, all moral – value sphere. Features of Christian morality, the rule of honor and justice, the general rules of civilized British society miraculously linked to Kipling’s creativity with the world of wild jungles and Indian quarters. This relationship can not be missed just because the author himself is a product of the different ways of education, the product of two “worlds” that are constantly intertwined in his work. Hinduism and Christian morality – components which played a crucial role in professional and personal establishing of Kipling.

Many nuances accompany the existence of cross-cultural and inter-ethnic relations, but one thing is clear: Kipling – native British and proud to serve his people and queen faithfully, but the psychological perception of him as part of the two nations – Indian and English permeates through his work and as an aspect of national identity of the writer, is an undeniable fact.

Keywords: *Rudyard Kipling, national identity, Victorianism , intercultural interaction.*

Отримано: 14.08.2014 р.